

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Naročnina četrletno 15 Din,

za pol leta 30 Din,

za vse leto 60 Din.

Posamezne številke 1.50 Din.

Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 8. februarja 1935.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.

Poštnočekovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifu.

Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Po volitvah

Preteklo nedeljo so bile dopolnilne volitve v senat. Iz vse Slovenije je imelo samo nekaj nad 400 ljudi volilno pravico. Voliti so imeli tri senatorje in njihove namestnike. Izvoljena je bila lista Jugoslovenske nacionalne stranke.

Če naj pretehtamo pomen te volitve načelno in stvarno, si moramo ogledati način volitev, zlasti pa volilce same. Kajti če ima od milijona ljudi samo dobrih štiristo volilno pravico, je očitno, da so ti volilci in po, po kateri so prišli do svoje izredne politične pravice, prav posebno važni za pravilno presojo volitev.

Volilci sestojijo iz treh različnih skupin: narodnih poslancev, banovinskih svetnikov in županov. Na prvi pogled bi torej morali biti ti volilci cvet naroda. Pomislite samo: zgolj možje, ki bi naj jih bilo izbralo ljudstvo, dobre med najboljšimi, da jim vodijo občine, da jih zastopajo pri deželni upravi, da vodijo državno politiko in gospodarstvo.

Seveda, če bi jih bilo — ljudstvo izbralo.

Oglejmo si jih torej zapored!

Volilna skupina banovinskih svetnikov je bila od prvega do zadnjega imenovana od prejšnjega režima. Menda z dvema izjemama so se obnesli: volili so tistega, ki jih je izvelkel iz politične brez-pomembnosti, volili so režim, ki jih je postavil, volili so torej sebe in svoje ljudi. Kdo naj bi pričakoval drugega. Kajti ob sebi se razume, da bi prejšnji režim tudi tistih nekaj izjem ne bil nikoli posadil v banovinski svet, če bi bil le od daleč slutil, da utegnejo misliti in delati samostojno, po svoji glavi.

Nadaljna skupina volilcev so narodni poslanci. Znano je, kako so ti prišli do svojih mandatov: voljen je mogel biti le tisti, ki ga je sprejel tedanji ministrski predsednik, prvi in glavni zastopnik vlade, na svojo listo. Vsakemu drugemu je bilo praktično popolnoma nemogoče, potegovati se za zaupanje ljudstva. In te volitve, »svobodne« volitve niso še tako dolgo za nami, da bi mogli pozabiti na tisto »svobodo«, ki jo je razglašalo »Jutro« za najvišje politično spoznanje. Ko so grozili delodajalci vseh vrst in strok, da ne bo dela in kruha

za tistega, ki ne bi šel volit. In ko so javne volitve samega sebe. Kdo se bo čudil, če je na primer da je vsak res »volil«. V živem spominu nam je še knjižica, ki so jo izdali jutranji ljudje, seznam volilcev, ki niso hoteli voliti dr. Kramerja, seznam, ki naj bi bil vtisnil pečat njegovim nasprotnikom. Knjižica, ki je pa že danes častni zapisnik duhovno neodvisnih mož, mož svobodnega, nepodkupljivega značaja in prepričanja. In v tistih svobodnih razmerah se je celo zgodilo, da so šli na volišče celo trboveljski rudarji! Pomislite, trboveljski rudarji pa nacionalistični režim!

Tudi tu velja: režim je volil režim — volil je samega sebe. Kdo se bo čudil, če je na primer dr. Kramer za glasovanjem izrekel samemu sebi neomajno zaupanje. In če so Pucelj in drugi storili takisto.

Tretja volilna skupina so župani. Tudi ti so bili voljeni še za časa prejšnjega režima, v javnih volitvah, in kako so se te volitve vršile, o tem pričajo številni spisi celjskega upravnega sodišča, ki je moralo dobršen del teh volitev razveljaviti. Vsega seveda tudi to sodišče ni moglo izravnati, in strahovanje odvisnih ljudi je bilo spričo javnih volitev tako olajšano, da mu dejansko ni bilo mogoče priti do živega. Tudi nato se bo spomnil vsakdo, kako so prav v istem času »zlagali« občine, da bi bilo glasovanje kar najbolj jugoslovensko. Izid občinskih volitev torej ni mogel biti dosti drugačen, nego je bil: večina županskih mest so pač zasedli režimovci. Poučen je tudi pri teh volitvah trboveljski primer. Najprej so seveda »slavno zmagale strnjene nacionalne vrste« (namreč pri trboveljskih rudarjih!), in kar ginjeno je bilo jugoslovensko časopisje, ko je tako zlahka »zapeljano delavstvo« iztrgalo iz objema internacionalizma. Pokazalo se pa je, da je bila tudi ta zmaga tiste čudne zvrsti, ki ni bila vseč upravnemu sodišču, in pri drugih volitvah so bile nacionalne vrste prav strnjeno potolčene.

Da so tudi tisti župani, ki jim je v prvi vrsti prejšnji režim pomagal na stolček, glasovali z njim, je naravno. Priznati pa je treba režimovcem,

da so znali skrbno pretehtati in prerešati svoje ljudi: z nekaj malega izjemami jih ni nihče pustil na cedilu.

Zmaga nacionalne liste torej ni mogla nikogar preveč iznenaditi, in najmanj dva mandata sta ji bila ob najneugodnejših razmerah zagotovljena. To je tako gotovo, kakor je gotovo, da bi ne bila dobila niti enega, če bi bilo smelo o enih ko drugih volilcih odločati slovensko ljudstvo v svobodnih tajnih volitvah. In tako gotovo je to, da si ne moremo misliti, da bi se tega ne zavedal najzadnji med zadnjimi jutranjih pripadnikov.

Pa vendar »Jutro«, ne da bi z očesom trenilo piše:

»V polni svobodi in ob absolutni nevtralnosti oblasti sta pomerili svoje sile nacionalna in klerikalna lista...«

Res, ali jih je bilo tudi v njegovih vrstah, ki bi se ne bili nasmehnil ob tej fanfari? Slaviti zmago, dobljeno z orožjem prejšnjega režima in v času, ko ga najbolj vneti nekdanji pripadniki zapuščajo, ko se trgovci in obrtniki kar v strnjениh vrstah obračajo od njega, ko je obsojanje starega režima najbolj priljubljen predmet razgovorov, ko pričakuje vse samo od odstranitve vsakršnega vpliva njegovih ljudi rešitve iz zadrege in stiske. Ne, ne verjamemo, da bi jutrniki sami verjeli, kar pišejo. Vse skupaj je le poskus, da v prahu besedi prikrijejo svoj umik in beg.

Še z drugega stališča so bile volitve mikavne. Pokazale so na prav kratkočasen način železno načelnost »Narodne odbrane«. Kakor znano, pride po izvolitvi Pucelja za senatorja namestnik Nemeč dr. Hans Arko za poslanca v skupščino.* To je bila neogibna posledica nacionalne volilne zmage. Poročali smo že, da je pri glasovanju za »nacionalno listo« njen zastopnik glasoval zanjo, pri pisanju o njej pa je prav isto listo njeno glasilo obsodilo, ker spravlja Nemeč v naš parlament.

K tej stvari moramo pristaviti še nekaj načelnih besed.

* Sestavek je bil napisan še preden je vlada razpustila skupščino. Arko torej ne pride vanjo, seveda brez zasluge, ali prav za prav zoper voljo jutranjih nacionalistov. Stvarna izvajanja sestavka pa s tem seveda ne izgubljajo prav nič.

Janez Kocmur:

Nekaj spominov

(Nadaljevanje.)

Susteršič ni bil toliko stvariteljska sila kakor taktik, ki je znal mojrsko izkoriščati sleherno slabost nasprotnikov. Geslo mu je bilo, siliti nasprotnika vedno k obrambi in mu ne dati do sape. Brž ko je zaslutil najmanjšo ranljivo točko, že je navalil s tako silo, da se je nasprotnik komaj zavedel, za kaj prav za prav gre. Predolgo pripravljane bi bilo nasprotnika opozorilo na pretečo nevarnost; zalotili ga je hotel rajše v lagodnem drevežu. To mu je bilo tem lažje, ker je vodstvo naprednega tabora v resnici vseskozi dremalo. Od prvega katoliškega shoda pa do začetka svetovne vojne, ko je bil proglašen tako imenovani »božji mir«, nudi slovensko napredništvo nepretrgano sliko bežeče vojske. Posamezni protinapadi, kolikor jih je bilo, so se vsi do kraja izemili v brezpomembne praske.

Ena najboljčutljivejših točk je bila pogodba med narodno-napredno stranko in političnim vodstvom kranjskih Nemcev. Dasi je vsebina pogodbe bila znana le njenim podpisnikom, je bilo jasno, da je njena ost naperjena zoper katoliško narodno stranko in s tem zoper pretežno večino slovenskega ljudstva ne le na Kranjskem, temveč na Slovenskem sploh. Ljubljana je bila vedno srce Slovenije — vsak njen greh se je maščeval nad vsem slovenskim narodom. Za Slovence tako nesrečni izid koroškega plebiscita dne 10. oktobra 1921 ni samo trenuten odraz poveljne psihoze slovenskega ljudstva v plebiscitnem okrožju, nego še mnogo bolj naravni posledek vse slovenske politike desetletja

pred vojno. Slovensko-nemška pogodba je s svojim cepljenjem narodnih sil veliko pripomogla k porazu pri plebiscitu.

Kranjski deželni zbor je štel v svoji stari sestavi 37 poslancev. Od teh jih je imela katoliško narodna stranka 17, narodno-napredna stranka 9, Nemci pa 11. Ker je bil kranjski deželni zbor edina parlamentarna tribuna, raz katere se je slišala slovenska beseda nekoliko glasneje, bi bilo pričakovati, da bodo Slovenci vsaj tu edini. Toda ne. Da se vzdrže na oblasti, so se naprednjaki zvezali z Nemci. Susteršiču se je ob sodelovanju vseh najboljših moči posrečilo razrušiti tudi to trdnjavo. Žal; da prepozno; kajti niso se še povsem zacelile rane, ki jih je prizadela ta bitka, ko je izbruhnila svetovna vojna in zapečatila usodo najboljšim delom slovenskega naroda. Sile, potrošene v tem boju, bi bile lahko porabljene v boljši prid.

Sedanja doba je podobna v marsičem takratni, le da so vloge drugačne. Slučajno imam shranjenega »Slovenca« od 3. maja 1902, ki v članku pod naslovom »Še slovensko-nemška zveza« nazorno prikazuje škodljivi vpliv te zveze. Čuje se kakor prerokba — kajti vse do pičice, in še veliko več, se je uresničilo. Radji omejenega prostora ga navajam le v izvlečku.

Takole pravi: »Slovensko-nemška zveza se mora pretresati z občno slovenskega stališča. Mi smo zadnjič že povedali nekaj misli brez vsake osebne osti proti komurkoli. »Slov. Narodu« pa to ni bilo prav in počastil nas je z nekaterimi stvarmi, ki so z resnico v popolnem nasprotju. Podtaknil nam je tudi, da vabimo iz slovenske-nemške zveze narodno misleče elemente, da zakrpano svojo potapljaljočo se politično ladjo, in sklenil svoj državniško modri stavek z zatrdilom, da konča naša stranka

s popolnim političnim bankrotom, samo ako »Narodova« stranka le še par let vzdržuje zvezo z Nemci.« Dalje: »Ko so pred sedmimi leti sklepali nemški prvaki zvezo s Tavčarjevo stranko in po deželnozborskih volitvah sedeli v Kazini na posvetovanju dr. Suppan in dr. Schaffer, baron Schwegel in dr. Binder in vsi gospodje, ki sede v vodstvu nemške male stranke na Kranjskem, tedaj so se gotovo vprašali: 'Čui prodest? Kako korist bomo imeli?' In kakor so bistre glave, na čelu jim stari diplomat baron Schwegel, so gotovo pretehtali, da ima ta zveza za Nemce, oziroma raztreseni nemški živeli v deželi kranjski kaj pozitivne koristi. In našli so, da je za njihovo pozicijo ta zveza največje važnosti. Zato pa so z veseljem dali pisano besedo, da volijo v deželni odbor dr. Tavčarja, kajti ko je enkrat zveza sklenjena, so bili tudi mandati, katere je naklonila nemška stranka slovenski liberalni, vezani, kompromisni mandati. Ni trebalo dati kakšne maršrute liberalnim deželnim odbornikom, ker že dejstvo, da so prejeli mandat iz nemških rok, je klicalo z vso resnobo, da dotičnik ne sme delati proti Nemcem, ker je tudi njihov poverjenik v deželnem odboru.«

»Pa še nekaj,« nadaljuje članek, »sicer malenkostnega, ali značilnega. — Župan Hribar je bil dal napraviti na Vrtači na mestno nemško šolo slovenski napis, Nemci so zaropotali in kmalu je izginila slovenska tabla s šolskega pročelja.«

Čisto pravilno ugotavlja članek dalje: »Morebiti se bo ugovarjalo, da morajo tudi Nemci imeti ozir na slovenske liberalce in morajo tudi oni popuščati v narodnem oziru. — Tu je pa stvar nekoliko drugačna. Nemci so saturiran narod tudi na Kranjskem. Vse imajo: svoje šole, zastopstva v deželni zbornici več, kakor jim gre po številu, in

Pred vsem naglašamo svoje stališče, da gre do vsakteri narodni manjšini, torej seveda tudi nemški pri nas, vse pravice, ki jih zahtevamo za naše lastne manjšine drugod. To ravnanje pa nam ne narekuje oportunitizem in taktika, temveč je naše načelno evropsko stališče. Nič manj kot 35 milijonov ljudi štejejo evropske narodne manjšine, za veselo jih je in jasno mora biti za vsakogar, da ne bo miru v Evropi, dokler bo ta vesela nezadovoljna, po pravici nezadovoljna. In dokler ne bo miru, tudi ne bo blaginje v Evropi, neprestana nevarnost zapletljajev bo množila in večala revščino. Razen tega je pa vsaka nasilna politika izvor korupcije, ki slabi telo naroda bolj, nego mu more koristiti prirast na odpadnikih.

Mi bi torej ne imeli najmanjšega pomisleka proti dr. Arku, če bi prišel v skupščino kot Nemeec in kot zastopnik naših nemških državljanov.

Ali vprav to ni. Samo ena tretjina je Nemecev v okraju, ki ga bo zastopal Nemeec dr. Arko, dve

tretjini prebivalstva so pa Slovenci. Nacionalna stranka je torej izročila zastopstvo po večini slovenskega okraja nacionalnemu Nemcu! Prav tisti ljudje, ki so si vzeli patent na nacionalizem, so sklenili na škodo slovenskega naroda pogodbo z Nemci, da si ohranijo moč, da si jo ohranijo proti volji slovenskega ljudstva. Natančno kakor njihovi politični očetje, stari liberalci na Kranjskem. Tudi ti so sklenili zvezo z nemškimi kranjskimi fevdalci zoper slovensko ljudstvo, ki jih je odklanjalo in moralo odklanjati, saj je bilo vse njihovo delo protiljudsko. In zvezani z nemškimi graščaki so se borili zoper ljudske pravice, zoper državljansko in politično enakost, zoper gospodarsko in družbeno osamosvojitvev slovenskega kmeta in delavca.

Gotovo, zgodovina se ponavlja. Ali da se bo tako kmalu ponovila in še v taki čudoviti analogiji — ne, mislimo, tega res ni skoraj nihče pričakoval.

Izjava avstrijskega zveznega kanclerja dr. v. Schuschnigga

Pred kratkim se je razgovarjal dopisnik varšavskega časopisa »Illustrowany Kurjer Codzienny« Wzoz z avstr. zveznim kanclerjem dr. v. Schuschniggom o idejnih osnovah, pomenih in namenih Avstrije in sedanjega avstrijskega režima. Ta izjava je deloma zanimiva tudi za nas Slovence. Avstrijski zvezni kancler, v čegar rokah je vsa državna moč v Avstriji, je med drugim dejal Wzozu tudi tole: »Treba je ostro razločevati med pojmom 'narod' in 'državno ljudstvo'. Prvi je etnografski pojem in pomeni isti jezik in isto kulturo, drugi je pa politični pojem. Poznamo n. pr. švicarsko državno ljudstvo, belgijsko, ameriško, čeprav govore v teh deželah ljudje različne jezike. Za skupne narodne koristi je bila Avstrija vedno pripravljena nastopiti. Avstrija je vedno priznavala — o tem ni dvoma — da je nemška dežela. Male narodne manjšine, ki so v Avstriji, so, kakor se samo ob sebi razume, popolnoma enakopravne in namen imamo, da jim njih pravice za prihodnost zavarujemo z manjšinskim varstvom, ki bo za zgled. Pred nekaj tedni je zagotovil tudi generalni tajnik, polkovnik Adam, zastopnikom češke manjšine v Avstriji, da bo vsem narodnim manjšinam, poleg Čehom torej tudi koroškimi Slovence in gradiščanskim Hrvatom, zagotovljen obstoj z manjšinskim varstvom, ki bo res pravično.

Avstrijska vlada pripravlja načrt za manjšinsko varstvo, ki ga naj bi bili deležni tudi Slovenci na Koroškem. Slovenci na Koroškem so v Avstriji največja narodna manjšina, ki prebiva na strnjem ozemlju. Slovensko manjšinsko vprašanje v Avstriji je čisto drugačno kot n. pr. manjšinsko vprašanje dunajskih Čehov. Rešiti se da, če je dobra volja tudi pri večini, ki ima vso moč v rokah, veliko lažje in boljše kot češko na Dunaju. Ne poznamo načrta samega, ki ga sestavljajo za manjšinsko varstvo v Avstriji. Nemeec v Berlinu so zahtevali za manjšine, ki prebivajo na strnjem ozemlju, teritorialno avtonomijo, kar je edino pravilno. »Koroška slovenska stranka« je l. 1928. in l. 1929. napravila načrt za »kulturno avtonomijo«, ki ga je pa večina odklo-

nila. Ni dvoma, da se da pravično in tako manjšinsko varstvo, ki bi res zadovoljevalo manjšine, napraviti le v sporazumu z manjšino samo. Brez odkritega pristanka manjšine ni prave rešitve. Na Koroškem reši slovensko manjšinsko vprašanje državna oblast tem lažje, ker koroškimi Slovence niče ne more očitati rovarstva zoper sedanji režim. Manjšinsko vprašanje je pa nele politična zadeva, ampak predvsem in v prvi vrsti vprašanje etike in moralne višine večine, ki ima v rokah vso moč. Uradna ljudska štetja že od l. 1900. naprej, zlasti pa zadnji dve ljudski štetji, ne morejo biti podlaga pri reševanju manjšinskega vprašanja na Koroškem, ker ne podajajo resničnega stanja in so delala veliko krivico slovenskemu ljudstvu. Ljudsko štetje l. 1880. je našelo na Koroškem brez mežiške in kanalske doline in Jezerškega 85.200 Slovencev, ljudsko štetje l. 1910. pa na tem ozemlju le še 66.600 Slovencev, l. 1925. pa celih 37.224 Slovencev, o zadnjem ljudskem štetju pa sploh raje ne govorimo.

Dr. Ivo Štampihar:

Slovenskim občinam v posnemanje

Ko bodo v tekočem mesecu slovenske občine sestavljale proračune, bodo pri iskanju virov za dohodke v težnji pravične razdelitve bremena naletele na ovire, predpisane z omejitvijo, da je ljudski dohodek do skrajne meje obtežen in da doklada na neposredne davke ne sme biti sorazmerna. Poleg tega se bo treba ozirati na pametno željo finančnega ministrstva, naj skrbijo, da se občinska doklada na neposredne davke zmanjša. V kraljestvu posrednih in komzumnih davčin je pa že sedaj precej vsak vir začet in obdavčen, tako da so občine pri iskanju novih virov v stiski.

Manjša slovenska in to delavska občina je pa našla nov in priporočljiv vir dohodkov, ki bo imel tem večji hasek, čim manj izolirano se bo izvršil. Ta vir je sicer po smotru samo začasen, toda po učinku bo toliko bolj sposoben odpreti našim lju-

Zvezni kancler dr. v. Schuschnigg je večkrat podarjal, da je bistvo sedanje Avstrije katoliško, socialno in evropsko v nasprotju s Hitlerjevo Nemčijo. Zvezni kancler dr. v. Schuschnigg sam je panevropec. Gre za to, da se popravijo krivice, ki so bile prizadejane Slovence na Koroškem. Slovenci smo narod, ki je med najmanjšimi narodi v Evropi, pa so ga mirovne pogodbe razdelile še na štiri države. Vprašanje slovenskih manjšin je vprašanje krščanske, socialne in evropske vesti in kot tako gleda to vprašanje vsak pravi, resnični Slovenec in gotovo tudi vsak globokeje in res evropsko misleči razumnik kakršnekoli narodnosti, ki ne gleda sveta in zgodovine le iz lin vaškega zvonika.

Posebne pomena je pa govor, ki ga je govoril zvezni kancler dr. v. Schuschnigg na velikem shodu 3. svečana t. l. v Celoveu. Dejal je:

»Koroška mora kot obmejna dežela pokazati, kako Avstrija želi uresničiti na vzgleden način varstvo manjšin. Ker se ljudje ločijo po narodnostih, podajamo roko državljanom drugega jezika, ki hočejo biti zvesti domovini in biti z nami. Sporazumeli se bomo z njimi prav po avstrijsko in bomo tudi pokazali pot, ki jo je treba hoditi v pravilno razumevani politiki varstva narodnih manjšin. Taka bodi volja nas nemških Avstrijcev, ker bomo s tem nadaljevali svoje najboljše tradicije svoje stare domovine. V krščanski Avstriji bo slovenska narodna manjšina druga narodna skupina, živeča na Koroškem.«

Ta izjava zveznega kanclerja dr. v. Schuschnigga je prva konkretna izjava nosilca državne oblasti v Avstriji, ki je nekaka obveza avstrijske vlade. Lani je sicer v Beljaku pok. zvezni kancler dr. Dollfuss tudi v splošnem omenil slovensko vprašanje v Avstriji. Izjava dr. Dollfussa je bila tudi le samo načelna. Kolikor nam je znano, ima sedanja avstr. vlada namen dati garancije slovenski manjšini po posebnih slovenskih manjšinskih zastopnikih v upravnih korporacijah. Slovenska manjšina bi imela zvezo z zvezno vlado samo in se bo, kot pravijo, manjšinsko vprašanje reševalo v sporazumu s slovensko manjšino. Te podstave so gotovo napredek v vprašanju koroške slovenske manjšine.

*

dem sedaj nedostopna službena mesta, kolikor so se različne prepovedi zaposlovanja tujcev po vrsti ponesrečile. Objavljam ga v dveh variantah z iskreno željo, da bi ga posnele in sprejele v svoj sestav dohodkov vse slovenske občine, zlasti tiste, v katerih območju obratujejo industrije.

Prva varianta.

Tarifa in pravilnik o občinski taksi na zaposlitev inostrancev in državnega jezika nevesčih oseb.

Člen 1. Uvaja se občinska taksa na zaposlitev inostrancev in državnega jezika nevesčih oseb.

Člen 2. Državnega jezika nevesči zaposleni so tiste osebe, za katere delodajalci ne morejo dokazati, da znajo državni jezik v govoru in pisavi in da se ga v službi naproti vsem ostalim zaposlenim trajno poslužujejo.

deželni zbor strogo pazi, da na nemški dopis iz Tržiča odgovarja le nemško. Koncesije v narodnem oziru niso dali nobene; še zagotovili so si, da jim dežela daje za nemško gledališče enako podporo kakor slovenskemu, v zvezi s tem, da imajo bogato nemško hranilnico, ki nalaga vsako leto štirideset tisoč kron za zgradbo nemškega gledališča v Ljubljani. — Priznamo, da je nemška hranilnica v gospodarskem oziru marsikaj dobrega storila za kranjsko deželo; saj je to končno moralna dolžnost tega zavoda, ki je več desetletij rasel in se množil zooli ob žuljih produktivnih slovenskih slojev na Kranjskem, vendar je temu zavodu nemški živelj v prvi vrsti pri sre. Nemško šulferajnsko šolo, Kunstwebeanstalt, Filharmonično društvo, nemški otroški vrtci, vse to zajema bogate podpore iz Kranjske hranilnice. — Ko bi dali nemški gospodarji pri hranilnici enkrat nekoliko podpore za slovensko gledališče ali za Ciril-Methodovo družbo, potem bi lahko rekli: Nemci dajejo dolžni tribut za slovensko-nemško zvezo. Ali čakali bomo zastoj.

Opisujoč koristi iz te zveze za Nemce na škodo Slovencev, nadaljuje članek: »Ta zveza je za kranjske Nemce kakor nalašč. Maloštevilni so in brez zveze bi proti Slovencev nič ne veljali. Tako pa se ozira na njih želje deželna vlada in dr. Tavčar in Hribar, ker dobro vé, da glasilo dr. Tavčarja, »Slov. Narod«, nima nujnejšega posla, kakor sejati osebno mržnjo, biti po »klerikalizmu« in tudi terorizirati nasprotnika; dokler gre baron Schweigel roko v roki z dr. Tavčarjem, dotlej ima gospodarstvo v deželi nemški baron Schweigel. Baron Schweigel je tudi jako dobro znan v ministrskih palačah na Dunaju in nihče ne bo verjel, da on porablja svoj veliki vpliv in svojo diplomatsko pretkanost v škodo Nemcem.«

Na zanikanje »Slov. Naroda«, da bi bila dovolila narodno-napredna stranka Nemcem kake koncesije v narodnem pogledu, članek dalje izvaja: »Da se pa baha, da ni dala Nemcem nobene koncesije, tudi ni res, ker je volitev dr. Schafferja v deželni šolski svet gotovo narodna koncesija, in podpora nemškemu gledališču v enaki višini kakor slovenskemu tudi. Končno pa, ako tega niti ne upoštevamo, moramo vendar vprašati, kakšne narodne koncesije naj dajo Nemcem, ko imajo že vsega čez mero. Ta zveza bi se mogla le tedaj nekoliko opravičiti, ako bi Nemci dali prostovoljno koncesij v narodnem oziru. Poizkusite pri Nemcih, da dá nemška Kranjska hranilnica recimo 100.000 K za slovensko trgovsko akademijo, pa bodele videti, kakò vas bodo debelo gledali!«

»Mnogo let je bilo treba,« pravi članek dalje, »da smo se na Kranjskem otrsli starega nemškutarstva. Saj ni še dolgo, ko je znani vitez Vesteneck delal na Kranjskem volitve in je deželni zbor imel nemško večino. S kakšnim navdušenjem so se Slovenci borili zoper nemškutarstvo in z idealnim ognjem je dr. (Valentin) Zarnik šibal krivice, ki so se godile Slovencev in naši skoraj docela slovenski zemlji. — Komaj smo se izkopal iz starega nemškutarstva, in ni preteklo dobrih deset let od tiste dobe, pa zlezejo slovenski liberalci zopet pod nemško komando, in sicer prostovoljno. — Preprost mešan in obrtnik je šel svoj čas neustrašeno v boj za slovensko stvar in je pri tem večkrat trpel tvorno škodo, alj v idealnem narodnem navdušenju je rad žrtvoval tudi tvorno korist svetih narodni stvari. Kaj si more misliti tak narodni veteran, ako vidi, da akademično naobraženi možje, ki so bili v slovenskem narodnem radikalizmu najbolj glasni, sedaj hodijo roko ob roki ti-

stega dr. Schafferja, ki je bil za časa nemškutarške vlade v deželni zbornici tudi že priznan nemški voditelj?«

Kakor obtožba, ki kriči še v današnji čas, se glasi naslednji odstavek: »Nemška zveza je veliko narodno pohujšanje. Ako na Teharjih slovenski kmet voli nemškutarja v občinski svet, mu to slovenski časopisi zamerijo. Ako v selih ob slovensko-nemški meji zaupa slovenski kmet nemškemu trgovcu in veleposestniku mandat v občinski upravi, nas bolj in obžalujemo, da je tako malo narodne zavesti med preprostim ljudstvom. Vendar roko na sree in pomislimo, kaj bi mogli odgovoriti takemu kmetu, ako bi nam rekel, da on ne dela nič drugače kakor izobraženi slovenski gospodarji na Kranjskem? Ako si 11 Nemcev in 9 Slovencev v kranjskem deželnem zboru delj gospodarstvo čez vsò deželo, zakaj bi on nekaj Nemcev ne volil v občinski svet, če so razumni gospodarji, saj zato še vendar ostane Slovence! — In ker Kranjska ni s kitajskim zidom zagrajena, pa ljudje na slovenski meji in v narodno mešanih krajih dobro vedo, kako se dela narodna politika v sredu Slovenije. Zato jim tudi ni zameriti, ako posnemajo središče.«

Dalje: V sedanjih razmerah, ko nemštvo v veliki večini in s podvojeno agresivnostjo pritiska na naše meje in po vsi slovenski zemlji ošabno gleda na nas in zatira ter izpodriva naš živelj, v teh razmerah nam od Nemcev vsiljenega boja je gotovo, da bi naša stranka bila v veliki večini za to, da tam, kjer smo proti nasprotniku v premoči, rabimo silobran in uporabljamo represalije.

Nadaljni razvoj dogodkov je potrdil pravilnost tele trditve članka: »Naši mandati so vsi zanesljivi in smo trdno prepričani, da še kmalu katerega odkrnemo od preperle liberalne stranke; na-

Člen 3. Znanje državnega jezika po predhodnem členu dokažejo delodajalci za vsakega zaposlenca občinski upravi samo z: a) vsaj tri leta starim spričevalom državnega ali državnim enakega učnega zavoda, katero spričevalo vsebuje pozitivno redovanje iz državnega jezika; b) s potrdilom strokovne organizacije zaposlenca, da se zaposlenec poslužuje državnega jezika v službi trajno naproti vsem ostalim zaposlenecem.

Člen 4. Če delodajalec dokaže, da je zaposlenec več državnega jezika, kakor to predpisuje člen 3., mora poleg tega predložiti občinski upravi reverz dotičnika, da bo v službi občeval pod izgubo taksne prostosti delodajalca samo v državnem jeziku z ostalimi zaposleni. — Taksna prostost delodajalca ugasne, brž ko umakne strokovna organizacija potrdilo, katero je izdala, ali brž ko se drugače izkaže, da je zaposlenec prekršil izročeni reverz.

Člen 5. Optanti za jugoslovansko državljanstvo, ki so zaprosili za državljanstvo in so dosegli pogojno občanstvo kake domače občine pred 1. januarjem 1935, se ne štejejo za inostrance, ako so po materinem jeziku Slovenci, Hrvati ali Srbi.

V ozira vrednih primerih sme občinska uprava na prošnjo delodajalca in strokovne organizacije prizadetega zaposlenca po prostem preudarku in uvaževaje vse, zlasti stvarne okolnosti dotičnika znižati ali povsem odpustiti za dobo enega leta plačilo takse, če je prizadeti zaposlenec po materinem jeziku Slovenec, Hrvat ali Srb in bi spadal po značaju zaposlenja v kategorijo a) in b) čl. 6.

Člen 6. Osnovni znesek takse znaša letno:

a) če je zaposlenec ročni ali nekvalificirani delavec ali obrtni vajenec	Din	500,
b) če je obrtni pomočnik ali industrijski delavec	"	1000,
c) če je kvalificiran industrijski delavec ali paznik	"	2.000,
č) če je delovodja, mojster, skladiščnik	"	5.000,
d) če je pisarniški nastavljenec	"	6.000,
e) če je pisarniški nastavljenec knjigovodske (računske) stroke, tehnik, absolvent tehnične šole	"	7.000,
f) če je zaposlenec inženjer	"	9.000,
g) če je obratovodja	"	12.000,
h) če je ravnatelj podjetja	"	15.000.

Takso plačujejo delodajalci od vsakega posameznega zaposlenca, ki spada v eno gornjih kategorij, neglede na dobo, v teku katere je ali bo dotičnik v letu vršil dogovorjeno delo v podjetju.

Če nastane glede službene dejanske lastnosti prizadetega zaposlenca dvom, v katero kategorijo ga je uvrstiti, se predpiše taka taksa za neposredno višjo kategorijo, kadar pa ima zaposlenec tako službeno lastnost, po kateri bi prišlo v pošte več kategorij, se predpiše taksa za kategorijo, v katero spada dotičnik po najvišje taksirani lastnosti.

Člen 1. V kategorijo h) člena 6. spadajo zaposleni, ki so člani uprave delodajalca, če je ta pravna oseba, neglede na dejanski značaj njihovega zaposlenja.

Člen 8. Taksa se predpisuje delodajalcu za vsakega zaposlenca-inostranca v polni višini osnovnega zneska, za vsakega zaposlenca, ki ni več državnega jezika, dasi ni inostranec, v polovičnem osnovnem znesku, če pa je zaposlenec inostranec in nevesč državnega jezika, v polovični višini osnovnega zneska, od dne, ko se je zaposlenec naselil v občini.

Člen 9. Taksa se pobira za koledarsko leto in jo morajo plačati delodajalci najkasneje v 8 dneh po dospelosti, za leto 1935, pa najkasneje do 1. maja.

Dohodke takse uporablja občina v prvi vrsti za socialne in kulturne namene občine.

Člen 10. Ta tarifa in pravilnik stopita v veljavo in moč s 1. aprilom 1935.

Druga varianta.

Tarifa in pravilnik o občinski taksi na zaposlitev državnega jezika nevesčih oseb.

Člen 1. Uvaja se občinska taksa na zaposlitev državnega jezika nevesčih oseb.

Člen 2. Kakor člen 2. prve variante.

Člen 3. Kakor člen 3. prve variante.

Člen 4. Kakor člen 4. prve variante.

Člen 5. Taksa za zaposlitev državnega jezika nevesče osebe znaša letno:

a) če je zaposlenec ročni ali nekvalificirani delavec ali obrtni vajenec	Din	1.000,
b) če je obrtni pomočnik ali industrijski delavec	"	2.000,
c) če je kvalificiran industrijski delavec ali paznik	"	4.000,
č) če je delovodja, mojster, skladiščnik	"	7.000,
d) če je pisarniški nastavljenec	"	10.000,
e) če je pisarniški nastavljenec knjigovodske (računske) stroke, tehnik ali absolvent tehnične šole	"	15.000,
f) če je inženjer	"	20.000,
g) če je obratovodja	"	25.000,
h) če je ravnatelj podjetja	"	35.000.

Člen 6. Taksa se predpisuje delodajalcu za vsakega posameznega zaposlenca, ki spada v eno izmed kategorij člena 5., ni več državnega jezika in stanuje ali je zaposlen v obratu na območju občine.

V primerih, v katerih se izkaže, da je prizadeti zaposlenec samo zaposlen na območju občine, stanuje pa v drugi občini in plačuje njegov delodajalec tako takso že v dotični občini, se predpiše polovična taksa.

Člen 7. Kakor drugi in tretji odstavek člena 6. prve variante.

Člen 8. Kakor člen 7. prve variante.

Člen 9. Kakor člen 9. prve variante.

Člen 10. Kakor člen 10. prve variante.

OPAZOVALEC

† Dr. Fr. Zbašnik, slovenski pisatelj

Na svečnico ob enih popoldne je umrl v Ljubljani Dr. Fran Zbašnik in je bil dne 4. svečana t. l. pokopan pri Sv. Križu. Doživel je 80. leto. Rojen je bil 1. vinotoka 1855. leta v Dolenji vasi pri Ribnici. Gimnazijo je obiskoval v Ljubljani. pravo je študiral v Gradcu, kjer je postal doktor prava leta 1883. Bil je najprej v sodnijski službi, nato pri politični upravi, nakar je prestopil h kranjskemu deželnemu odboru, kjer je postal podravnatelj deželnih uradov, od l. 1918. pa je bil spet v drž. upravnih službi.

Dr. Zbašnik je bil plodovit pisatelj. Zrastel je še v Stritarjevi dobi. Bil je somišljenik takomimovanah »elastikarjev« Šukljeta, Janka Kersnika in drugih v času, ko sta začela nastopati »mladoslovenca« Hribar in Tavčar v politiki. Urejeval je nekaj časa tudi slovensko vladno glasilo »Ljubljanski list«, pa tudi »Ljubljanski Zvon«. Pisal je mnogo za »Ljubljanski Zvon«, za »Slovana«, za »Slovensko Matico« in pa »Mohorjevo družbo«. Precej prahu je vzdignila njegova povest »Žrtve«, ker je bila »liberalno« pobarvana v političnem smislu, čeprav ni imela leposlovnih vrtilin. To stališče je za pozneje opustil. Najbolj prava Zbašnikova »mohorjevska« povest je »Pisana mati«, potem »Za srečo«, »Boj za pravico«, »Nehvaležen sin« in še nekaj drugih »Slovenska Matica« je izdala »Iz viharja v zavetje« in »Sami med seboj« itd. Dr. Zbašnik je pisal tudi pod pseudonimi »Zaljski« in »Malograjski«. Če bi zbrali vse njegove pripovedne spise, bi jih bilo kakih 8—10 debelih zvezkov. Zbašnikovi pripovedni spisi niso nikakšno razodetje in niso kak mejnik, ne vidna vzdignina v slovenskem slovstvu, so pa dobro in skrbno pripravljeno berilo za široke ljudske plasti pa tudi za občinstvo po mestih. So pravi izraz Zbašnikovega temperamenta, ki ni bil buren in bojevit, ampak koncilianten in miren. Dr. Zbašnik je bil pravi »Gospod Mirodolski« iz Stritarjevega romana. Bil je zaveden Slovenec, ki ni nikdar in tudi ne v zadnjih letih zapustil slovenske črte in je čutil vedno s svojim ljudstvom. Bil je tudi pisatelj kulturne delavec, ki je prišel za delo tam, kjer se mu je zdelo potrebno. Mož elegantne zunanjosti in odličnih družabnih oblik, kot je bil že od mladih dni, ni bil nikoli »frakarskega« duha, ki je prevladoval pri nas nad nekimi delom meščanov pred 25. ali 30. leti, ko je dr. Zbašnik razvil svoje moči. Bil je slovenski človek in slovenski pisatelj, ne samo po besedi, ampak tudi po prepričanju, čeprav ni stopal v prvih bojnih vrstah. — i.

sprotno pa so mandati slovenske liberalne stranke deloma negotovi, in ako bi se Nemcem zamerili, bi jim kmalu razbili tudi ljubljansko trdnjavo. Zaman — narodno-napredna stranka je vztrajala pri slovensko-nemški zvezi. Boj zoper papirnato trdnjavo je bil hud, brez primere v zgodovini političnih bojov na Slovenskem. Naprednjaki so se držali zveze z vsemi štirimi, dokler jih Nemci niso odvrgli nalik izžeti citroni. Dr. Šusteršiču se je bilo namreč posrečilo pridobiti Nemce za spremembo deželne volilnega reda pod pretvezo, da ostane njihovo »posestno stanje« ohranjeno. Naprednjaki, v precepju med slovensko ljudsko stranko in Nemci, so se morali radi ali neradi udati. In zgodil se je čudež, da so Šusteršič, baron Josip Schwegel, Tavčar in tovariši v seji dne 27. marca 1908 stavili nujen predlog: »Deželni zbor skleni: Deželni red in deželni volilni red se imata spremeniti v tem smislu, da se omogoči vsem slojem prebivalstva sodelovanje pri deželni zakonodaji in upravi.« Zbornica je predlog sprejela in ga odkazala upravnemu odseku, ki se je po dolgotrajnih razpravah pod predsedstvom Kreka v seji z dne 15. junija 1908 zedinil na načrt ter določil Šusteršiča za poročevalca. Načrt je v glavnem prodril tudi v Zbornici. S tem je bila nastavljena žaga pod vejo, ki so na njej sedeli slovenski naprednjaki z Nemci v bratovskem objemu. Število poslancev se je zvišalo od 37 na 50. Od teh je izbojevala slovenska ljudska stranka še isto leto 28. naprednjaki in Nemci pa vsaki po 11. Nemci so jih dobili v veleposestniški kuriji 10, enega (dr. Ferdinand Eger) pa v kmečkem volilnem okraju Kočevje-Ribnica. S tem je bil zadan prvi smrtni udarec nemoralni pogodbi, ki je kakor mora ležala nad vsem slovenskim narodom, ovirajoč ga v njegovem svobodnem razmahu. Po tej zmagi so se Šusteršič in tovariši namenili iztisniti Nemce tudi iz veleposestniške kurije.

Nadaljevanje prih.

Dr. Henrik Tuma:

K predavanju „O Himalaji“

Dne 5. februarja je predaval na pobudo Turističnega kluba Skala znani nemški alpinist Ertl o znanstveni in alpinistični ekspediciji za preiskanje gorovja Himalaja v Indiji. Podpisani je kot člen literarnega odseka Slovenskega planinskega društva vzdržno delal na to, da se pri vsakoletnih predavanjih pridobi kak inostranski predavatelj o predmetih posebne važnosti, kakor Centralne Alpe, Kavkaz, Pireneje, Himalaja i. dr. ter se z vsemi razlogi boril proti odklonilnemu stališču večine literarnega odseka, naj bodo predavanja Slovenskega planinskega društva izključno jugoslovanska. Poudarjal sem, da je treba docela izločiti nacionalistični moment ter izvajati zgolj znanstveno-alpinistični. V narodnem oziru je predavanje predvsem usmeriti na gorovja Jugoslavije tako, da bi ostalo le po eno predavanje o ptujih krajih in v ptujem jeziku. Namen naj bi bil v tem, da se primerjajo predavanja naših ljudi in da pobudo znanstvene težnje glede literarne vsebine, posebej tudi glede izvajanja alpinistike in tehnike v sportnem oziru in posebej tudi v fotoamaterskem. Poudarjal sem pri tem, da se je slovenska alpinistika v sportnem in literarnem oziru zadnja leta tako razvila, da lahko samozavestno nastopa ter tudi sprejme tekmo z inostranci. Ravno, da se to dokaže, sem predlagal, naj se vsako leto pokliče odlični alpinist-predavatelj, posebno nemški, na predavanje. Radi tega sem z veseljem sprejel stališče Turističnega kluba Skala, ki je izbral odličnega predavatelja Ertla z odličnim predmetom Himalaja. Z ozirom na povedano pa si dovoljujem zavzemati kritično stališče. Imeli smo zadnjih par let tako odlična predavanja po obliki in vsebini: Pipanovo, Brilejevo, Debelakove in dr., da lahko z zadoščenjem primerjamo ta predavanja z Ertlovim in to tem bolj, ker naše časopisje ob Ertlovem predavanju preintenzivno poudarja dobro in lepoto njegovega predavanja. Res, da predmet Himalaja vzbuja posebno pozornost, a trdim, da še večjo pozornost zahtevajo naše gore: bolgarske Rupe, srbska Prokletija in dr. Kar odločno odklanjam, je prehlava oblike in vsebine pre-

davanja, ko to primerjam z gori navedenimi slovenskimi predavatelji. Po slogu in celotnosti so naša predavanja precej presegala Ertlovo. Mislim, da niti eden od slušalcev ni dobil od predavanja pregled Himalajskega gorovja in njegovega veličastja, ker smo videli le iztrgane posamezne slike, ki so res bile iz fototehničnega stališča preodlične, recimo odličnejše nego naši izdelki. V tem bo moral naša foto-ameterska organizacija pač še napredovati. Tudi posamezne alpinistične vzpone je Ertl prav na lahko podajal, navedel pa je za to polno nepotrebne balasta, ki je predavanju vzelo skoro ves estetični užitek. Čemu vse te slike notranjosti koč, kako se kuha, je in pije, čemu se kaže celih deset minut lepa gospa, čemu se brijejo športniki in to po večkrat, kopljejo, berejo uši in enako? Prav reklamna slika je planinec z usnjeno krinko. Težkoče vzpona niso niti povedane s slikami, niti osnovana pretiravanja. Res je Ertl mimogrede omenil, da je od 400 kulijev ostala le peščica, da celo domači ljudje niso bili kos zredčenemu zraku, da so obolevali in medleli od truda. Meni je pa pala v oko razlika, kako so bili nemški alpinisti pretirano okomotani, zaviti v vse mogoče volne in prevleke, poleg kulijev, ki so ob revni hrani skoraj brez nobene opreme za tako težko turo vlekli težka bremena na vrhove. Iz vsega predavanja štrli pomanjkljivost prireditve cele ekspedicije. Manjkali so še pogoji zmagati najvišje vrhove Himalaje. Niso še ustanovljene dovolj vremenske prilike, fiziološki moenti, ne dovolj predelani geološki in geografski rezultati, ni še dovoljna priprava in trening ljudi, ki so poklicani, da ekspedicijo izvedejo. Brez nepotrebne navlake, ki je bila mestoma naravnost neokusna, bi predavanje Ertlovo kazalo krasne slike ter bi ostal pregled vzponov mišnejši in celotnejši. Predavanje ni bilo zasnovano tako, da bi nekoliko bolj zavednemu alpinistu bilo mogoče sestaviti točen potek cele ekspedicije!

Vem, da je Turistovski klub Skala s prireditvijo vzel nase velik riziko in razumem zadovoljnost prirediteljev, da jim je prireditve tako izborna uspela. Moje opazke so, kakor rečeno, strogo in stvarno kritične ter hočem poudariti, da smo imeli lastna boljša predavanja, večje literarne in estetične vrednosti nego je bilo Ertlovo.

Spominjajte se našega tiskovnega sklada!

Glasilno avstrijske vlade na Koroškem ob prihodu zveznega kanclerja v Celovec

»Kärntner Tagblatt«, ki je uradno glasilo avstrijske vlade, je priobčil ob prihodu zveznega kanclerja dr. Schuschnigga sestavek, v katerem med drugim stoji tudi tole: »Obmejna Koroška ima problem, katerega dokončno rešitev moramo zahtevati kot obmejni prebivalci in pa ker smo prepričani pripadniki nove krščanske države, pa tudi zaradi tega, ker imamo zavest politične in narodne odgovornosti. Ta problem je položaj koroške manjšine. To vprašanje za nas ni stvar od danes ali od večera, ampak je zapoved krščanske pravičnosti ter politične razsodnosti. Po obrambnih bojih in po ljudskem glasovanju so obljubovali večkrat, da bodo dali Slovencem tiste pravice, ki jim *grede ne le po obstoječih naredbah in zakonih*, ampak po zapovedih krščanske pravičnosti. V ti stvari je pri nas še polno predsodkov iz nekdanje nacionalno-liberalne dobe, ki je nemškemu narodu napravila tako veliko škodo. Ne bomo govorili o tistem ekstremu, ki se sploh neče dotakniti tega vprašanja in neče spoznati njega važnosti, pa tudi ne o drugem ekstremu, ki je na »nacionalni« strani, ki dandanes misli, da je edina zastopnica narodnih koristi in je zašla v izdajstvo nemške dežele. Tisti, ki še današnji dan ne morejo ali nečejo razumeti, da je treba rešiti koroško manjšinsko vprašanje, naj resno pomislijo, da to vprašanje ni le vprašanje notranje politike, ki vodi do pomirjenja, ampak da ima to vprašanje tudi nenavadno velik zunanje-politični pomen. Spomnimo se le na tiste čase, ko so bili zastopniki raznih nemških skupin iz tujemeljstva in tudi VDA v Celovcu in so prepričevali nemške liberalce o nacionalno-političnem pomenu pametne politike nasproti koroškimi Slovencem. Bilo je pa zastoj in tudi odločnih včasih celo osornih nastopov Reut-Nicolussija, Morokuttija, Grasla ali Brunsia niso razumeli. Žal da moramo pribiti, da tudi dandanes, ko je poštna volja tu, da se to vprašanje dokončno reši, od neke nacionalnosvobodomiselnosti strani — iz prozornih nagibov — spletkarijo, da bi prepričali pomirjenje in narodnopolitični mir v deželi. Zanj pa ravno gre navsezadnje. Samo ob sebi se razume, da tega ne pripovedujemo tistim, ki mogoče še danes ne stojijo popolnoma in brez pridržkov na avstrijskih fleh. S tistim, kdor se ne more ali neče za to odločiti, pa naj bo tu ali tam, se ne bo moglo drugače ravnati kot s sovražnikom države. Toda zaradi svobode in miru na Koroškem, v naši domovini, ki jo ljubijo Nemci in Slovenci, je treba storiti vse, da bodo uveljavljena vodila in podstave krščanske države in pravičnosti tudi nasproti narodnim manjšinam.«

n-g.

Osebnost in ideologija Aleksandra Stambolijskega

(Nadaljevanje.)

Bolgarska zemljeradniška narodna zveza je imela svoj program, ki ga je sestavil pokojni Stambolijski. Ta program posega v državno upravo in na vsa področja ekonomskega, socialnega in kulturnega življenja. V členu 1. zahteva popolno demokracijsko ustavno-parlamentarno upravo. Dalje: vsestransko zaščito socialno nižje stoječih stanov (čl. 13); potujoča mirovna sodišča (čl. 31); izključenje advokatov iz teh mirovnihih sodišč (čl. 32); preosnovo zaporov v gospodarske ustanove (čl. 37); obvezno in brezplačno nižjegimnazijsko izobrazbo (čl. 45); sodobne higijenske šolske zgradbe po vseh naselbinah (čl. 50); sprejetje zakona o omejitvi velikih poljedelskih posesti (čl. 51); izkoriščanje rečnih slapov, regulacijo rek, saniranje vasi itd. (čl. 61); spremembo gozdnega zakona (čl. 62); varstvo vsakovrstnih poljedelskih organizacij (čl. 63); postavitev elevatorjev na vseh važnejših postajah in pristaniščih (čl. 68); dolgotrajne osebnostne in hitre kratkočasne kredite za poljedelce (čl. 69) itd. Ta program obsega dalje podrobna določila v preosnovah na državljanskem in vojnem področju, pri državnih in socialnih posestvih, v finančah, na davčnem področju itd.

Kot državnik je gledal Stambolijski, da v prvi vrsti uresniči vse tisto, za kar se je kot opozicionalec zavzemal. In to je ena od odličnih in najlepših črt značaja Stambolijskega. Dobro je znano, kako neresni znajo biti mnogi državniki, ako njihovo delo, ki ga izvršujejo kot državniki, primerjamo z njihovimi besedami opozicionalca. Kot opozicionalci grede mnogi politiki čez meje svoje moči in obljublajo vse mogoče, ne da bi sami verjeli v možnost izpolnitve takih obljub. Malo je takih politikov, ki obetajo izvršiti samo tisto, kar bodo mogli po svojih močeh kot državniki tudi izvršiti. Zato pa je večina politikov tako malo zasidranih v ljudstvu, da je njihov pojav in njihov državljanski lik samo minljivega značaja. Stambolijski je točno proučil svoje moči in tudi moči svoje stranke. On je sestavil tako radikalni program zato, ker je vedel, da ga bo tudi izvedel s svojo sposobnostjo, s svojimi močmi in s svojo drznostjo.

Mnoge ugledne osebnosti so prihajale iz ino-

Spoznanje ali taktika?

»Prelom« je zastopal doslej večkrat v zadevi osnovnih političnih načel nazore, ki jih je moral vsak pravi demokrat odločno odklanjati. Celo fašistično stanovstvo mu je rojilo po glavi, in neki »znameniti« sodelavec njegov je že kar grozil s fašističnimi načini zoper tiste, ki so drugačnih misli — prav kakor zadnjič nekoč »Borba«, ki je po Jugoslovenski akciji še vedno v stikih s »Prelomovimi« ljudmi. Zato se nismo malo začudili, ko je na mah v peti letošnji številki začel vneto zagovarjati pravo demokracijo in kar dvakrat navajal Masarykove besede o njej. Prav tako, in kar še želimo, bi bilo, da natančneje prouči Masarykove nazore in dognanja v tem — brez škode zanj tudi v drugem — pogledu. Tedaj bo predvsem videl in spoznal, da med Masarykovim človečnostnim idealom in med pravim bojevniškim vodilnim geslom za poštenost, pravičnost in mir ni nasprotij. Spoznal bo pa obenem tudi, da ga prav tako ni mostu med Masarykovo politično in družbeno filozofijo in med kakršnimkoli fašističnimi odsevi, ki slepe ali ki bi hoteli slepiti v kakršnikoli obliki dobroverne ljudske množice, pa naj si bo to že stanovstvo ali »vodništvo«, četudi morda v bolj prikriti obliki kakega »generalnega štaba«, ki bi hotel predpisavati svojim organiziranim skupinam, kaj smejo in kaj ne smejo storiti, brez ozira na voljo ljudstva.

Torej le še več Masarykovih misli. Tudi po Benešu »Prelom« brez skrbi poseže, videl bo, da so si vsi resnični demokrati v načelih edini. Potem naj se pa tudi v vsem svojem dejanju in nehanju ravna po njih, tudi če je stvar včasih neprijetna. Kajti načela niso zato, da bi jih človek upošteval samo, kadar mu bolje kaže, sicer pa bi jih povajal z valjarjem. Načela marveč ne prenašajo niti kompromisa niti taktike.

MALI ZAPISKI

Prepovedana knjiga.

Minister za notranje stvari je prepovedal uvažati in širiti knjigo »Una favola vera«, ki je izšla v Milanu.

Glosa pred ogledalom.

»Jutro« z dne 6. t. m. piše v uvodniku »Kakršni so, tako so volili« (kateri napis si je izposodilo pri »Slovincu«) o senatskih volitvah v Sloveniji (!), da značijo tudi začetek končne, že davno potrebne likvidacije onih političnih ribičev, ki so se v časih ranjke Avstrije navadili ribariti samo

stranstva, da na licu mesta opazujejo učinke zakonov Stambolijskega. Ravnatelj mednarodnega urada za delo v Ženevi Albert Thomas je poslal svojega posebnega odposlanca Maksa Lazara v Bolgarijo, da prouči učinek zakona o obveznem delu. Maks Lazar je po svojem referatu, ki ga je prečital, vrnivši se v Ženevo, v mednarodnem uradu dela, med drugim stavil ta zakon za zgled kulturnim državam zahodne Evrope, ki da zasluži splošne simpatije in spoštovanje.

Druga velika preosnova Stambolijskega je bila storjena z »zakonom o lastnini zemljišč za obdelovanje«. Načelo, na katerem je ta zakon počival, je bilo, da se zemlja pravičneje razdeli med vse poljedelce, ki sami zemljo obdelujejo. Ta zakon je pustil vsakemu kmetu največ 300 dekarov (30 ha) zemlje. Ta zakon je Stambolijski dosledno izvedel in si s tem pri veleposetnikih nakopal smrtnih sovražnikov, kar ga je stalo 9. junija 1923 glavo. Z njegovo smrtjo so seveda njegovi nasprotniki ta zakon takoj odpravili in obnovili prejšnje stanje.

Zakon o vodnih zadrugah, ki ga je izdala vlada Stambolijskega, pomeni pravo gospodarsko revolucijo v Bolgariji. Število vodnih zadrug, ki so po tem zakonu ustanovljene, priča o njegovi izredni blagodejnosti, in današnja Bolgarija se ima zahvaliti za svojo elektrifikacijo samo temu zakonu. Za zgled obsežnosti zadrug navedemo samo zadrugo »Vuča« v vasi Kričim (blizu Plovdiva), v katero je bilo vloženih 100 milijonov levov.

Kar je bilo za meščanske stranke neizvedljivo na prosvetnem polju, to je postalo kmalu po nastopu vlade Stambolijskega izvršeno dejstvo. Obveznost brezplačnega šolanja bolgarske mladine na nižjih gimnazijah (strokovnih šolah) je obrodilo lepe sadove v ljudski prosveti. Z dvignjeno umsko ravnijo najširših ljudskih množic, so dobile klinike, višje šole, visoke šole, znanstvene naprave itd., šele svoj pravi zmisel. Seveda je Stambolijski ustvaril tudi z drugimi deli v času svoje triletne vlade na prosvetnem področju velika dela trajne vrednosti: Ustanovil je čez 2000 novih ljudskih čitalnic in uvedel potujoče šole (zimске tečaje) za odrasle. Mnogo od vsega tega je pozneje po njegovi smrti meščanska reakcija odpravila, vendar pa to, kar je ostalo, še vedno predstavlja po mišljenju vladajočih meščanskih strank maksimum programa — teh strank.

Davek na splošni dohodek ni prišel prav do vlade Stambolijskega nikdar resno v pretres, če-

v kalnih vodah. Bravo, bravo! To zatrjuje javnost izven »Jutrovega« kroga že od nekdanj.

Spectrum.

»Slovenija« nima namena ustanavljati politično skupino in delati propagando za kak politično-strankarski program — niti odkrito niti prikrito. Njen namen je: z vidika naših dognanih narodnih interesov in prave demokracije ter duhovne strpljivosti motriti naše javno življenje in se boriti proti zlorabi in izdajstvu idealov in načel, ki jih proglašamo kot vodilna in bi nam tudi morali biti vodilna. Kdor je mnenja, da nam je tak vsestransko neodvisen, strankarsko nevtralen list potreben, in kdor želi, da se list zunanje in vsebinsko dvigne, ga vljudno vabimo, da nas gmotno podpre s tem, da postane naš redni naročnik-plačnik.

Numerus clausus.

Dunajski list »Der Tag« piše:

Ena najgrših besedi je ta beseda: numerus clausus*. Toliko okrutnosti, toliko nepravilnosti je v njej, da se človek skoraj sramuje, če jo najde v besedišču kulturnega naroda. Vseeno je, po kakšnih vidikih se kak krog zapira, po verskih.

Slovenska pesem na pogrebu.

Trst, januarja 1935. — Nedavno so pokopali v Sežani odlično slovensko ženo. Ker ni pevskega društva, se je zbralo nekaj pevcev in so ob odprtem grobu zapeli »Blagor mu...«, ker pred hišo žalosti niso tega storili iz strahu pred črnimi. Nekaj dni potem je prišel v sežansko kavarno politični komisar, kjer je slučajno dobil dvojico omenjenih pevcev in jima zabrusil. »V barbarskem jeziku se poje lahko v Ljubljani, ne pa v Sežani, ki je italijanska. Še enkrat se drznite kaj takega, pa boste šli vsi v zapor«. Beležimo to vest brez posebnega komentarja, saj je več kot čudno, da so se ravno v Sežani, kjer se je vgnezdilo največ priseljencev, našli še fantje, ki so zapeli slovensko pesem.

»Istra.«

Popravek.

V zadnji številki naj se v članku »Kulturno varstvo« popravi število 2.791.300 Din v 2 milijardi 791.000.000 Din, kar je sicer razvidno že tudi iz poznejšega izvajanja. A—a.

* = zaključeno število n. pr. kakega stanu ali poklica. V zadnjem času se pojavlja ta klic tudi pri nas.

Vsak Slovenec naj bere tednik »Slovenija«

prav se je mnogo govorilo o njem. Šele Stambolijski ga je začel uvajati z zakonom. Seveda so meščanske stranke, ki so nastopile po smrti Stambolijskega, storile vse, da ga onemogočijo, tako da je ta zakon danes v Bolgariji samo še na papirju. Sodne preosnove, zlasti pa ustanova mirovnihih sodišč, ki je izključila delo odvetnikov, je ena najbolj blagodejnih ustanov Stambolijskega za bolgarske kmete. Seveda je tudi ta ustanova zadela pri prizadetih na največji odpor, s čimer si je Stambolijski nakopal v odvetnikih smrtnega sovražnika.

Pot, po katerem je krenil Stambolijski, je bil eden najtežjih. Borba, ki jo je bil z vsemi bogatimi in vplivnimi meščanskimi stanovi, je bila seveda zelo nevarna. Vendar pa je Stambolijski znal obdržati neogibno potrebni notranji red in tudi pridobiti simpatije vsega kulturnega sveta za svojo malo — v svetovni vojni premagano Bolgarijo. Po pravici piše eden najbližjih sodelavcev Stambolijskega pokojni dr. Rajko Daskolov: »Prešla bodo leta, prišli bodo morda boljši časi, ko se bodo pomirile današnje strasti, borbe in nezdode, ko se bodo končale zloba, zavist in hudobija, mnogi izmed tvorcev današnje prerrojene in nove Bolgarije bodo počivali že v grobovih svojih prednikov, ali na vprašanje, katero se bi zastavilo v kateremkoli času v prihodnosti: v kateri dobi je bila veleposetnikom vzeta zemlja in razdeljena malim posestnikom in kmetom brez zemlje, v kateri dobi so se zidala šolska poslopja, ti ali oni mostovi, gradile te ali one ceste, bolnice, v kateri dobi je bilo osušeno to ali ono močvirje itd. — vedno se bo razlegal odmev enodušnega odgovora izpod Balkana: to je bilo v dobi zemljeradniške vlade Stambolijskega.« in še dalje: »Kdaj so bile postavljene osnove trajne in prijateljske sloge med balkanskimi narodi? Kdaj je bolgarska zemlja krenila s pota militarizma, vojašniškega življenja, ostrenja sabelj in nožev, diplomatskih spletk, voien, porazov, razočaranj, solza in gorja vojnih vdov in sirot in kdaj je nastopila pot miru, sloge in donosnega dela? Vedno in povsod bo odgovorila narodna vest bolgarskega naroda, kadar se poležejo vsa obrekovanja in zlobna podtikavanja današnjih meščanskih političnih nasprotnikov pokojnega Stambolijskega: To je bilo takrat, ko je vladala zemljeradniška stranka Stambolijskega.«

Urednik in izdajatelj Julij Savelli v Ljubljani.